

MUHASEBE VE FİNANS DERSİ ALAN ÖĞRENCİLERİN YAŞAM DEĞERİ YÖNELİMLERİNİ OLUŞTURAN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Doç.Dr. Hasan ABDİOĞLU Yrd.Doç.Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI Arş.Gör. Burcu İŞGÜDEN
Balıkesir Üniversitesi Selçuk Üniversitesi Balıkesir Üniversitesi
Bandırma İİBF İşletme Bölümü Sağlık Bilim. Fak. Sağlık Yön. Bölümü Bandırma İİBF İşletme Bölümü
hasanabdioglu@gmail.com asalvarci@selcuk.edu.tr burcuisguden@yahoo.com.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünde muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimlerini oluşturan faktörleri belirlemektir. Çalışma kuramsal olarak, Schwartz (1992) tarafından geliştirilen değerler teorisine dayanmaktadır. Çalışmanın amacını gerçekleştirmek için hazırlanan anket formu 941 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 15 istatistik programı kullanılarak faktör analizine (Temel Bileşenler Analizi, Varimax Rotasyonu) tabi tutulmuştur. Çalışmanın bulgularına göre işletme bölümünde muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimleri; evrensellik, dürtü, başarı, öz yönelim, güç, yardımseverlik, hazcılık ve gelenek faktörlerinden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Değeri Yönelimi, Muhasebe ve Finans Öğrencisi, Faktör Analizi.

A FACTOR ANALYSIS TO INVESTIGATE THE LIFE VALUE DIRECTIONS OF STUDENTS BY COURSE OF ACCOUNTING AND FINANCE

ABSTRACT

This study aims to determine factors involving life value directions of Students by Course of Accounting and Finance in Department of Business at Faculty of Economics and Administrative Sciences. It is based on value theory developed by Schwartz (1992). A questionnaire form has been applied on 941 students in universities for this aim. Acquired data has been applied factor analysis (Basic Components Analysis, Varimax Rotation) by using SPSS 15 statistical packet programme. According to the results of the analysis, life value directions of Students by Course of Accounting and Finance include factors as universalism, stimulation, achievement, self-direction, power, benevolence, hedonism and tradition.

Keywords: Life Value Direction, Accounting and Finance Student, Factor Analysis.

1. GİRİŞ

Değerler, insanların kendi ve başkalarının davranışlarını değerlendirmek için kullandıkları nispeten istikrarlı kriterlerdir. Bireylerin değerler hiyerarşisi, kendi davranışlarını etkileyen kültürel ve bireysel ideallerini yansıtmaktadır (Schwartz vd., 1990: 185). Değerler teorisi yaklaşımına göre değerler insanlara; durumları, kişileri ve nesnelere değerlemede rehberlik yapan kriterlerdir (Bayazıtlı vd., 2006: 2).

İnsanların yaşam koşulları, bazı değerlerin diğerlerinden daha kolay anlaşılması ve izlenmesi için fırsat sunar. Örneğin, varlıklı insanlarda güç değerleri daha kolay gözlemlenebilir veya kendi işini kurmuş bir kişide öz yönelim daha kolay fark edilebilir. Ayrıca yaşam koşulları değerlerin anlaşılmasına veya izlenmesine engel oluşturan durumların da izlenebilmesini sağlar. Örneğin, çocuk sahibi olan kişiler, dürtü değerlerini kısıtlayabilir ve riskli-heyecan verici faaliyetleri ertelemek zorunda kalabilirler. Bir diğer örnek de, etnik kökenine son derece bağlı olan kişiler evrensellik değerlerini benimsemekte zorlanabilir. Bireylerin yaşı, eğitimi, cinsiyeti ve diğer özellikleri yaşam koşullarını belirleyebilir. Ayrıca bu özellikler kişilerin sosyalleşme ve öğrenme becerilerini, toplumsal rollerini, beklentilerini ve karşılaştıkları yaptırımları, geliştirdikleri yetenekleri de kapsamaktadır. Bireysel özelliklerin temelindeki farklılıklar, değer önceliklerini de etkileyen yaşam koşullarındaki farklılıkları gösterir (Schwartz, 2006: 4-5). Temel değerleri geliştirmek ilk önce anne ve babaların daha sonra eğitimcilerin görevidir. Eğitimin değerleri nasıl etkilediği yönünde yapılan araştırma sonuçlarına göre eğitim ile elde etme (başarı) değerleri arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Eğitimin değerlerle ilişkisi, evrensellik değerleri hariç, doğrusaldır. Evrensellik değeri sadece ortaöğretim sonlarına ortaya çıkmaya başlar ve üniversite yıllarında en yüksek değerler arasına girer. Üniversite eğitimi gençlerin bakış açısını daha da genişlettiğinden evrensellik değerleri yüksek öğrenimle birlikte öncelik kazanmaya başlar (Schwartz, 2006: 10).

Bu çalışmanın amacı, üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme bölümünde muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimlerini oluşturan faktörleri belirlemektir. Bu amaçla çalışmada öncelikle değer kavramına ilişkin açıklamalarda bulunulacaktır. Daha sonra yaşam değeri yönelimi konusunda yapılan çalışmalara ilişkin literatür taramasına yer verilecektir. Çalışmanın devam eden bölümünde ise; çalışmanın amacı, örnekleme ve veri seti açıklanarak muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimini oluşturan faktörler tespit edilecektir. Çalışmanın son bölümünde elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

2. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramı, ilk önceleri felsefe bilimi içerisinde incelenmişken, günümüzde psikoloji, sosyoloji ve tıp bilim alanlarının ilgi alanına da girmiştir. Değer, bir bütün olarak toplum, örgüt ve bir bireyin ilke ve standartları olarak tanımlanabilir. Birçok araştırmacı değeri, insanı harekete geçiren düşüncenin altında yatan temel inanç olarak ifade etmiştir. Bu nedenle değer, insanın yaptıklarına ve davranışlarına yol gösterir. Diğer bir ifade ile insanın neyi, nasıl yaptığı değerlerine göre şekillenmektedir. (Naktiyok ve Timuroğlu, 2009: 86). Değerler, doğrudan etik ve sosyal sorumluluk ile ilişkilidir. Değerler, etik kararlar almamızı ve seçimlerimizi yaparken olaylara daha geniş bir çerçeveden bakmamızı sağlar. İnsani ve örgütsel değerlere ilişkin

araştırmalarda göstermiştir ki, değerlere ilişkin öncelikler bireysel ve örgütsel yapının gerçek durumunu yansıtabilmektedir (Mills vd., 2009). Ayrıca, psikologlar için Evrensel Etik Deklarasyonu da etik değerleri, genel insani değerlere bağlı olarak açıklamaktadır (Gauthier, 2007).

Değerler motivasyonel açıdan birbirinden farklılaşmaktadır. Farklılaşan bu değer tiplerinin üç evrensel gelişimden kaynaklandığı belirtilmektedir: Bunlar, organizmanın biyolojik kaynaklı ihtiyaçları, kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen sosyal etkileşim ihtiyaçları ve grubun refahını ve devamlılığını sağlayan sosyal kuramsal taleplerdir (Kapu, 2001: 43). Teorisyenlerin ve araştırmacıların, değerlerin özellikleri hakkındaki görüşlerini beş maddede özetlemek mümkündür. Bu özellikler tüm değerler için geçerlidir (Mills vd., 2009: 477-478; Schwartz, 2006: 1):

- i. Değerler inançlardır. İnançlar, duyguları dile getiren bilişsel yapılardır,
- ii. Değerler güdüleyicidir. İnsanların belirli hedefler koyarak, bu hedefleri gerçekleştirmesini sağlayan motivasyonlardır,
- iii. Değerler belirli eylemleri ve durumları aşmaktır. Değerler soyut hedeflerdir. Sosyal olarak gerçekleştirilmesi beklenen hedefleri insanlara düşündüren belirli eylem veya durumlardır,
- iv. Değerler nesnelere, eylemlere, politikaların ve insanların seçiminde veya olayların iyi-kötü olarak değerlendirilmesinde önemliliği yargılayan kriterler veya standartlardır,
- v. Değerler birinin diğerine göre önemliliği göz önünde bulundurularak sıralanır. Kişisel özelliklere göre değerlerin öncelik sıralaması değişebilir.

Önceleri Allport tarafından araştırılan değerler kavramı alanında, daha sonra Rokeach'ın ortaya attığı değerler teorisi ve bunun bir uzantısı olarak geliştirilen Rokeach Değer Ölçeği ile Schwartz Değer Ölçeği önemli bir yer tutmaktadır (Baloğlu ve Balgalmış, 2005: 21-22). Değer teorisine ilişkin çalışmalara öncülük eden isimlerin başında gelen Schwartz tarafından yapılan çalışmalarda, 60 ülkeden örneklem oluşturulmuş ve bütün toplumsal yapılara uyarlanabilecek 10 yaşam değeri belirlenmiştir. Yaşam değerleri, davranışın temelini oluşturan ve bireyin yapmış olduğu değerlendirmeler açısından kriter ya da standart oluşturan, hem kişisel tutumları ve bilişsel süreçleri etkileyen hem de kültür örüntülerini yansıtan olgular olarak ifade edilmektedir (Naktiyok ve Timuroğlu, 2009: 87). Bu teorinin en önemli özelliklerinden bir tanesi ele alınan 10 yaşam değerinin birbiriyle ilişkili olduğudur. Bu ilişki, herhangi bir değer ile açıklanabilecek eylemlerin, diğer değerlerle çelişen veya uyum gösteren pratik, psikolojik ve sosyal sonuçlara sahip olabileceğini göstermektedir (Schwartz ve Boehnke, 2004: 231). Schwartz tarafından belirlenen 10 yaşam değeri, dünyadaki tüm kültürler tarafından kabul edilen ortak değerler kapsamındadır. Bu değer tipleri şunlardır: Güç, başarı (elde etme), hazcılık (hedonizm), dürtü (teşvik ediciler), öz yönelim (kendini yönlendirme), evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik (gelenek), uyum (uygunluk) ve güvenlik'tir. Bu değerlerin ifade ettiği anlamları kısaca özetleyelim (Schwartz ve Boehnke, 2004: 239; Schwartz, 2006: 1; Schwartz vd., 2000: 316):

Güç, sosyal statü, prestij ve insanlar ve kaynaklar üzerine hakimiyet veya kontrolün önemini ortaya koymaktadır. Bu boyut altında yer alan değerler; sosyal güç, zenginlik, yetki, kamu imajı ve sosyal tanınmadır.

Başarı, sosyal standartlara göre yetenek yoluyla gösterilen kişisel başarıyı belirtir. Bu boyut altında yer alan değerler; başarılı olmak, iddialı olmak, yetenekli olmak ve etkili olmaktır.

Hazcılık (hedonizm), kişiye memnuniyet ve zevk veren durumlarla ilgilidir. Bu boyut altında yer alan değerler; zevk, hayatın tadını çıkarmak ve rahatına düşkünlüktür.

Dürtü, heyecan, hayattaki değişiklikler ve yenilikler ile ilgilidir. Bu boyut altında yer alan değerler; ilginç, cesaret verici ve heyecanlı bir yaşamdır.

Öz yönelim, düşünce ve eylem bağımsızlığını ifade eder. Bu boyut altında yer alan değerler; özgür olmak, yaratıcı olmak, bağımsız olmak, kendi amaçlarını belirlemek ve merak etmektir.

Evrensellik, insanlığın ve doğanın refahını korumayı, uyum göstermeyi, kabul etmeyi ve anlamayı ifade eder. Bu boyut altında yer alan değerler; eşitlik, sosyal adalet, bilime önem verme, başkalarının düşüncelerine saygı gösterme, çevreyi koruma, doğa ile uyum içinde olma ve güzel bir dünya yaratmaktır.

Yardımseverlik, kişisel iletişimimiz olan insanların refahını korumak ve artırmakla ilgilidir. Bu boyut altında yer alan değerler; yardımseverlik, sorumluluk, affetme, dürüstlük ve vefalı olmaktır.

Geleneksellik, kültür ve dini inançların ortaya çıkardığı gelenekleri ve fikirleri kabul etmek, bu gelenek ve fikirlere saygı duymak ve bağlılık göstermek olarak ifade edilebilir. Bu boyut altında yer alan değerler; geleneklere saygı, alçak gönüllülük, ılımlı olmak, dindar olmaktır.

Uyum, diğerlerine zarar verme veya sosyal beklenti ve normları bozma olasılığı olan eylemleri, eğilimleri ve dürtüleri kısıtlamayı ifade eder. Bu boyut altında yer alan değerler, öz-disiplin, nezaket, aileyi ve kendinden büyükleri onurlandırmak, itaat etmektir.

Güvenlik, kişinin kendi ilişkilerinin ve toplumun istikrarını, uyumunu ve güvenliğini ifade eder. Bu boyut altında yer alan değerler; aile güvenliği, ulusal güvenlik, toplumsal düzen, iyilik ve sağlıktır.

Schwartz'ın ortaya koyduğu yaklaşım, değerlerin nominal ayrımının ötesine geçmektedir. Schwartz değerlerin karşılıklı uyumsuzluk ve uyumluluklarına göre dinamik olarak düzenlendiğini iddia etmiştir. Bu dinamik düzenlemenin bir sonucu olarak Schwartz'ın 10 yaşam değeri için şu şekilde gruplandırma yapılmıştır: (Bilsky ve Koch, 2002: 2; Schwartz's Value Inventory):

- Değişime açık olma (Openness to change): Dürtü, öz-yönelim, hedonizm (kısmen)
- Kendini geliştirme (Self-enhancement): Elde etme, güç, hedonizm (kısmen)
- Koruma (Conservation): Güvenlik, gelenek, uyum
- Kendini aşma (Self-transcendence): Evrensellik, yardımseverlik

Yaşam değerleri arasında uyum veya çatışma yaşanmasının nedeni, değerlerin bütünleştirilmiş yapısıdır. Bu yapıda iki ikilem yaşanması söz konusudur. Birinci ikilem, kendini geliştirme ve kendini aşma grupları arasındadır. Burada güç ve elde etme değerleri evrensellik ve yardımseverliğin karşısında yer alırlar. Kişinin kendi çıkarlarını düşünüyor olmasının yanında, diğer insanların çıkarlarını ve refahını da düşünmesi bir ikilem oluşturmaktadır. İkinci ikilem, değişime açık olmaya karşı koruma grupları arasındadır. Bir yanda düşünce, eylem ve duygularda bağımsızlık ve yeni durumlara açıklık varken diğer tarafta değişime karşı koyma, kurallar ve kısıtlamalar söz konusudur. Hedonizm ise hem değişime açık olma hem de koruma grubu tarafından paylaşılmaktadır (Schwartz, 2006: 3; Schwartz vd., 2000: 317).

Schwartz tarafından yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan 10 yaşam değerine ilişkin başka bir sınıflandırma da şu şekilde yapılmıştır: Güç, elde etme, hedonizm, dürtü ve öz yönelim “Anlaşma (Contract)”ya yönelik değer tipleriyken, evrensellik, yardımseverlik, gelenek, uyum ve güvenlik “Kollektif (Collective)”liğe yönelik değer tipleri olarak yorumlanmıştır (Holdsworth, 2003: 1890).

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

İnsan davranışları genellikle birden fazla değer ile açıklanmaktadır. Değerler, alışkanlıklar gibi bilinçli hareket etmeyi gerektirmeyen mekanizmalar vasıtasıyla insan davranışlarını etkiler (Bardi ve Schwartz, 2003: 1209). Bu etkileri görmek amacıyla çalışmanın bu bölümünde, yaşam değerlerine yönelik literatürde daha önce yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Naktiyok ve Timuroğlu (2009) tarafından öğrencilerin motivasyonel değerlerinin girişimcilik niyeti üzerine etkisi araştırılmış ve motivasyonel değer ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Öğrencilerin girişimcilik niyeti ile değişime açıklık (öz yönelim, hazcılık, dürtü) ve kendini geliştirme (hazcılık, güç ve elde etme) ile ilgili değerler arasında olumlu ve kuvvetli ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin değer önceliklerine bakıldığında, güvenlik, uyum, evrensellik ve yardımseverlik ile ilgili değerlerin, davranışlara yol göstermede diğer değerlere göre daha önemli görüldüğü belirlenmiştir.

Holdsworth (2003) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin Schwartz'ın yaşam değeri tiplerinden yardımseverlik, dürtü, güvenlik ve öz yönelim değer tiplerine en yüksek puanı verdikleri görülmüştür. En az puan verilen değerler ise güç ve gelenektir. Ayrıca, anlaşmaya (contract) yönelik değer tiplerinin kolektifliğe (collective) yönelik değer tiplerinden daha güçlü ilişkiler gösterdiği bulunan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Schwartz vd., (2000) yaptıkları çalışmada değerler ve kaygılar arasındaki ilişkiler üzerinde durmuşlardır. Çalışmada kaygılar, mikro ve makro düzeyde kaygılar olarak ele alınmıştır. Mikro düzeyde kaygılar, kişinin kendisi ve yakın çevresi ile ilgiliyken, makro düzeydeki kaygılar kişinin sosyal çevresi, toplumsal ve dünya düzeni ile ilgilidir. Bulunan analiz sonuçlarına göre; güç, elde etme ve hedonizm değer tipleri, makro düzeyde kaygıları engelleyici bir özelliğe sahiptir. Çünkü başkalarının çıkarları bu üç değer tipi açısından pek önemli görülmemektedir. Yardımseverlik ve evrensellik değer tipleri ise makro kaygılar ile ilgili değer tipleridir. Her iki değer tipinde de başkalarının ve toplumun refahını korumak ve arttırmak önceliklidir, bu konularda sorumluluk duyulmaktadır. Yardımseverlik ve evrensellik değer tipleri mikro düzeyde

kaygıların ilerlemesini engellemektedir. Gelenek değer tipi, makro kaygılarla doğrudan ilişkilidir. Öz-yönelim, dürtü ve güvenlik değer tipleri ile mikro kaygılar arasında olumlu ilişki bulunamamıştır. Fakat sağlık ve koruma konusundaki makro ve mikro kaygılarla güvenlik değer tipi arasında ilişki bulunmuştur.

Ülkemizde de yaşam değeri yönelimlerini esas alarak yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Schwartz'ın çalışmalarına bağlı olarak Kapu (2001), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan girişimcilerin yaşam değeri yönelimlerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Yıldız (2004) çalışmasında Kafkas Üniversitesi'ndeki akademik personelin günlük faaliyetlerinde hangi değerlere göre hareket ettiklerini ve onları motive eden yaşam değerlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu iki çalışmanın ortak noktası, elde edilen sonuçlara göre hem girişimciler hem de akademisyenler açısından en yüksek yaşam değerinin "evrensellik" olmasıdır. Bayazıt vd., (2006) tarafından yapılan çalışmada ise Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavirlerin (YMM) yaşam değeri yönelimleri incelenmiştir. Araştırmada, SMMM ve YMM'lerin Uyum, Güç, Evrensellik, Dürtü, Gelenek, Ait Olma, Yardımseverlik ve Hazcılık olmak üzere sekiz adet yaşam değeri yönelimi olduğu tespit edilmiştir. İlgili çalışmanın Schwartz ölçeğinden farklılaştığı iki nokta vardır. Birincisi, SMMM ve YMM'lerin yaşam değerleri yönelimleri arasında Başarı (elde etme), Öz Yönelim ve Güvenlik bulunmamasıdır. İkincisi ise, Schwartz'ın geliştirmiş olduğu yaşam değeri yönelimlerinden farklı olarak Türkiye'de faaliyet gösteren SMMM ve YMM'lerin "Ait Olma" yaşam değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

4. ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı, Örneklemi ve Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünde muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimlerini oluşturan faktörleri belirlemektir. Çalışma kuramsal olarak, Schwartz (1992) tarafından geliştirilen değerler teorisine dayanmaktadır. Çalışmanın amacını gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan anket formu muhasebe ve finans derslerinin müfredatta kredi yükünün diğer bölümlere göre fazla olduğu işletme bölümü öğrencileri üzerine uygulanmıştır. Anket formuna 10 farklı üniversitede eğitim gören 941 öğrenciden cevap alınmıştır. Araştırma 12.03.2010–25.06.2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ankete katılanların demografik özelliklerini içeren sorular, ikinci bölümde ise ankete katılanların yaşam değerlerini belirlemeye yönelik 35 ifade yer almaktadır. Bu bölümdeki ifadelere katılımcıların 5'li likert ölçeği (5: Kesinlikle katılıyorum,....,1: Kesinlikle katılmıyorum) ile cevap verilmesi istenmiştir (EK:1). Elde edilen verilerin analizinde SPSS 15 istatistik programı kullanılmış ve veriler faktör analizine tabi tutulmuştur.

4.2. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

Araştırma katılımcılarının demografik özellikleri ve analizler neticesinde elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

4.2.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya Türkiye'deki 10 üniversitede toplam 941 işletme bölümü öğrencisi katılmıştır. Araştırma katılımcılarına ait demografik bilgiler aşağıdaki Tablo 1 de yer almaktadır. Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmı 21-23 yaş aralığında (%62) olup katılımcıların %48'i erkektir. Araştırma katılımcılarının %44'lük kısmı mezuniyetlerinden sonra muhasebe mesleğini yapmayı düşünmektedir. Katılımcıların %14'ü birinci sınıf, %39'u ikinci sınıf, %17'si üçüncü sınıf ve %30'u dördüncü sınıf ve eğitime hala devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin büyüme ortamları her iki yaş dönemi (1-12 yaş büyüme ortamı %35, 13-18 yaş büyüme ortamı %38) içinde büyük oranla şehir (kent) olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin araştırma tarihi itibarıyla %37'lik kısmı İlçe'de, %36'sı Şehir'de ve %27'si ise Büyükşehir'de yaşamakta olduğu Tablo 1'den açıkça görülmektedir.

Tablo 1. Araştırma Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Araştırmaya Katılan Üniversiteler	N	%	Sınıf	N	%	Büyüme Ortamı (1-12 yaş)	N	%
Balıkesir Üniv.	108	11	I.	132	14	Köy	105	11
Erciyes Üniv.	96	10	II.	362	39	Kasaba veya İlçe Merkezi	272	28
Akdeniz Üniv.	99	11	III.	162	17	Şehir (Kent)	320	35
Kocaeli Üniv.	58	7	IV ve üstü	285	30	Büyükşehir	244	26
Kafkas Üniv.	55	6	Yaş	N	%	Büyüme Ortamı (13-18 yaş)	N	%
Rize Üniv.	32	3	18-20	218	23	Köy	29	3
Selçuk Üniv.	277	29	21-23	579	62	Kasaba veya İlçe Merkezi	283	30
Gaziosmanpaşa Üniv.	49	5	24-26	127	13	Şehir (Kent)	359	38
Karadeniz Tek. Üniv.	110	12	27-29	9	1	Büyükşehir	270	29
Afyon Kocatepe Üniv.	57	6	30 ve üstü	8	1	Şuan İtibarıyla Yaşanılan Yer	N	%
Cinsiyet	N	%	Muhasebecilik Mesleğini Yapmayı Düşünüyor musunuz?	N	%	İlçe	347	37
Bay	450	48	Evet	416	44	Şehir (Kent)	341	36
Bayan	491	52	Hayır	525	56	Büyükşehir	253	27

4.2.2. Faktör Analizi Bulguları

Muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimlerini tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışmada aralarında ilişki bulunduğunu düşündüğümüz cevapların anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmak amacıyla faktör analizi uygulanmıştır (Temel bileşenler analizi, varimax rotasyonu). Faktör analizinden önce, örnek alınan kütlenin yeterliliğini test etmek için Kaiser- Meyer-Olkin (KMO) ve verilerin uygunluğunu test etmek için de Barlett's Test of Sphericity uygulanmıştır (KMO: 0,836, Barlett's Test of Sphericity: 3770,088, $p < 0,000$). KMO test ölçümünün %83,6 olması, araştırma verilerinin faktör analizi için uygunluğunu ve örneklemin yeterli olduğunu, Barlett testinde ise anlamlılığın $p < 0,000$ olması, araştırma verilerinden

anamlı faktörler elde edilebileceğini göstermektedir. Tüm anket sorularının güvenilirliğini ölçen Cronbach α değeri (0.759) ifadelerin daha önce belirlenen, ilgili oldukları boyutların ölçülmesine anlamlı bir biçimde katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Verilerin anti-image'lerine bakılarak asıl köşegen üzerindeki değerlerden 0,5'in altında olan ifadeler faktör analizine dâhil edilmemiştir. Bu ifadeler 13 ve 14'tür (EK:2). Faktör analizinde özdeğeri 1'in üzerinde olan ve en az iki ifadeyi içeren faktörler dikkate alınmıştır. Faktörlere anlamsız yüklendiği tespit edilen 5., 6., 19. ve 26. ifadeler analizden çıkarılarak tekrar faktör analizi yapılmıştır. Yukarıda belirtilen altı ifadenin analizden çıkarılması ile birlikte kalan 29 ifadenin güvenilirliğini ölçen Cronbach α değeri tekrar hesaplanmıştır. Elde edilen Cronbach α değeri (0.766) daha önce belirlenen, ilgili oldukları boyutların ölçülmesine anlamlı bir biçimde katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Değişkenliğin büyük kısmını açıklayan 8 adet faktör bulunmuştur. Bu faktörler; evrensellik, dürtü, başarı, uyum, öz yönelim, güç, yardımseverlik, hazzılık ve gelenek'tir. Faktör analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları

DEĞİŞKENLER	FAKTÖR YÜKLERİ							
	Evrensellik	Dürtü	Başarı	Öz yönelim	Güç	Yardımseverlik	Hazzılık	Gelenek
İfade 1	0,413	-0,152	0,072	-0,269	0,336	0,129	0,116	0,311
İfade 2	0,617	0,112	-0,039	-0,095	0,249	0,168	-0,086	-0,007
İfade 3	-0,025	0,315	0,117	0,464	-0,027	-0,119	-0,065	-0,120
İfade 4	0,313	0,112	0,228	-0,024	0,176	0,173	-0,232	-0,643
İfade 7	0,014	-0,050	-0,082	0,045	0,670	0,091	-0,050	-0,051
İfade 8	0,165	0,058	0,241	0,158	0,534	-0,161	0,226	-0,111
İfade 9	0,555	-0,032	0,247	0,029	0,074	-0,163	0,331	0,055
İfade 10	0,562	0,060	0,481	-0,085	-0,047	-0,019	0,109	0,020
İfade 11	0,593	0,163	0,001	0,084	-0,114	0,209	0,043	0,010
İfade 12	0,636	0,065	0,014	0,061	0,046	0,163	-0,030	0,032
İfade 15	0,496	0,464	0,085	-0,051	0,055	-0,201	0,114	0,177
İfade 16	0,205	0,491	-0,067	0,052	-0,057	-0,044	0,590	0,002
İfade 17	-0,096	0,558	-0,163	0,030	0,377	0,120	0,057	0,043
İfade 18	-0,068	-0,116	-0,045	0,513	0,045	0,023	0,223	0,057
İfade 20	0,323	-0,097	0,179	0,309	-0,090	0,151	-0,175	0,365
İfade 21	0,064	0,064	0,003	0,719	0,102	0,030	0,065	-0,102
İfade 22	0,132	0,428	0,125	0,333	0,305	0,000	-0,272	0,021
İfade 23	0,127	0,085	0,494	-0,005	0,256	0,131	-0,037	0,197
İfade 24	0,054	0,202	0,344	0,144	0,398	0,014	-0,002	0,084
İfade 25	0,036	-0,032	0,651	0,158	-0,157	0,229	0,115	-0,113
İfade 27	0,287	0,582	0,186	-0,029	-0,118	0,136	-0,095	0,111
İfade 28	0,091	0,675	-0,003	0,093	-0,016	0,077	0,132	-0,107
İfade 29	0,041	0,132	0,665	0,002	0,102	-0,027	0,078	0,033
İfade 30	0,394	0,152	0,133	-0,126	0,076	0,176	-0,062	0,521

DEĞİŞKENLER	FAKTÖR YÜKLERİ							
	Evrensellik	Dürtü	Başarı	Özyönelim	Güç	Yardımsızlık	Hazcılık	Gelenek
İfade 31	0,265	0,093	0,338	-0,137	0,010	0,243	-0,017	0,481
İfade 32	-0,084	0,274	0,338	0,438	0,270	-0,003	-0,084	0,107
İfade 33	0,005	-0,006	0,232	0,156	0,076	0,219	0,677	0,047
İfade 34	0,127	0,145	0,221	-0,034	0,002	0,620	0,224	0,008
İfade 35	0,210	0,020	0,027	0,015	0,076	0,703	-0,035	0,108
Faktör Ortalaması	0,553	0,561	0,603	0,534	0,534	0,662	0,634	0,181
Faktör Özdeğeri	4,847	2,312	1,538	1,394	1,190	1,129	1,061	1,032
Faktör % Varyansı	16,714	7,974	5,304	4,806	4,103	3,893	3,657	3,559

Aşağıda ise elde edilen faktörlere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Faktör 1: Evrensellik

Faktör analizi neticesinde birinci faktör olarak elde edilen evrensellik faktörünün faktör ortalaması 0,553, faktör özdeğeri 4,847'dir. Birinci faktör toplam varyansın %16,714'nü açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 1., 2., 9., 10., 11., 12. ve 15. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında ise, en önemli değişkenin on ikinci ifade olduğu görülmektedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Önemli kararlar alınmadan önce aile büyüklerine danışmak gerekir”*, *“İhtiyacı olan insanlarla dayanışma içinde olunmalıdır”*, *“İnsanlar için en önemli olan şey güvenlik duygusudur”*, *“Çevremizle iyi ilişkiler kurmalı ve çevremizin beğenisini kazanmalıyız”*, *“Doğa insan ihtiyaçları için tahrip edilmemelidir”*, *“Cömertlik önemli bir insani değerdir”* ve *“Yaptığım işte başarılarımı tanıtmak isterim”* ifadeleridir. Evrensellik faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin çevreye ve insanlara karşı hassas davranma eğiliminde oldukları söylenebilir. Bir diğer ifade ile öğrencilerin bu yaşam değeri yönelimi ile insanlığın ve doğanın refahını korumayı, uyum göstermeyi, başkalarının düşüncelerine saygı göstermeyi, çevreyi korumayı, anlamayı ve anlaşılmayı önemstedikleri ifade edilebilir.

Faktör 2: Dürtü

Faktör analizi neticesinde ikinci faktör olarak elde edilen dürtü faktörünün faktör ortalaması 0,561, faktör özdeğeri ise 2,312'dir. İkinci faktör toplam varyansın %7,974'nü açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 17., 22., 27. ve 28. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken yirmi sekizinci ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Kendimi hayatın her alanında sürekli olarak yenilerim”*, *“Zorluklara karşı meydan okumak benim için*

olağandır”, *“Yaşamın farklı alanlarında yeni deneyimler edinmek beni oldukça heyecanlandırır”* ve *“İnsan bağımsız düşündüğü sürece kendini var edebilir”* ifadeleridir. Dürtü faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin yeni gelişmelere ve değişimlere yönelik istekli, cesaretli ve heyecanlı bir yaşam yönelimine sahip oldukları söylenebilir.

Faktör 3: Başarı

Faktör analizi neticesinde üçüncü faktör olarak elde edilen başarı faktörünün faktör ortalaması 0,603, faktör özdeğeri ise 1,538’dir. Üçüncü faktör toplam varyansın % 5,304’nü açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 23., 25. ve 29. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken yirmi dokuzuncu ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Derslerimde en başarılı olmak için çalışırım”*, *“Çevremdeki düzene sonuçları ne olursa olsun ayak uydururum”*, *“Çevreme kendimi ispatlamak için elimden geleni yaparım”* ifadeleridir. Başarı faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin kişisel başarıyı ve uyumu önemsedikleri söylenebilir.

Faktör 4: Öz yönelim (Kendicilik)

Faktör analizi neticesinde dördüncü faktör olarak elde edilen öz yönelim faktörünün faktör ortalaması 0,534, faktör özdeğeri ise 1,394’dür. Dördüncü faktör toplam varyansın % 4,806’sını açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 3., 18., 21. ve 32. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken yirmi birinci ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Problemlerimi kendi başıma çözerim”*, *“Karar alırken başkalarının fikrine danışmama gerek yoktur”*, *“Nasıl davranacağıma kendim karar veririm ve toplumsal baskıları umursamam”* ve *“İş ilişkilerimde gücü elinde bulunduran taraf her zaman ben olmuştumdur”* ifadeleridir. Öz yönelim faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin öz güvenlerinin yüksek olduğu ve bu kapsamda kendilerini sürekli yenileyerek karar sürecinde birikimleri doğrultusunda toplum baskısından etkilenmeksizin bireysel özgürlüklerini kullanarak hareket etme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Faktör 5: Güç

Faktör analizi neticesinde beşinci faktör olarak elde edilen güç faktörünün faktör ortalaması 0,534, faktör özdeğeri ise 1,190’dır. Beşinci faktör toplam varyansın % 4,103’nü açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 7., 8. ve 24. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken yedinci ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Hayatımda tesadüflere yer yoktur”*, *“Statümün güçlü olmadığı bir işte asla çalışmam”* ve *“Uzmanları yönetmeyi uzman olmaya tercih ederim”* ifadeleridir. Güç faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin sosyal statüyü, prestiji, insanlar ve kaynaklar üzerinde hâkimiyet ve/veya kontrolü önemsedikleri söylenebilir.

Faktör 6: Yardımseverlik

Faktör analizi neticesinde yedinci faktör olarak elde edilen yardımseverlik faktörünün faktör ortalaması 0,662, faktör özdeğeri ise 1,129’dır. Altıncı faktör toplam varyansın % 3,893’ünü açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 34. ve 35.

ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken otuz beşinci ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Kişisel çıkarların korunması toplumsal düzenin sağlanmasına bağlıdır”* ve *Düzenli olarak derneklere maddi yardımda bulunurum* ifadeleridir. Yardımseverlik faktöründe toplanan değişkenler insani duygular, insanların refahını korumak ve artırmak amacıyla ilgilidir. Bu kapsamda öğrencilerin yardımlaşma yaşam değeri yönelimi ön plana çıkmaktadır.

Faktör 7: Hazcılık

Faktör analizi neticesinde yedinci faktör olarak elde edilen hazcılık faktörünün faktör ortalaması 0,634, faktör özdeğeri ise 1,061’dir. Yedinci faktör toplam varyansın % 3,657’sini açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 16. ve 33. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken otuz üçüncü ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“Yaşam keyif aldığımız sürece anlamlıdır”* ve *“Benim için haz veren şey iyi, acı veren şey kötüdür”* ifadeleridir. Hazcılık faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin yaşamın değerini benimsemiş bireyler olarak hayatın tadını çıkarmayı ve sosyal yaşamdan haz almayı amaçladıkları ve böylelikle haz aldıkları takdirde olguları benimseme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Faktör 8: Gelenek

Faktör analizi neticesinde sekizinci faktör olarak elde edilen gelenek faktörünün faktör ortalaması 0,181, faktör özdeğeri ise 1,032’dir. Sekizinci faktör toplam varyansın % 3,559’nı açıklamaktadır. Faktörü oluşturan değişkenler 4., 20., 30. ve 31. ifadelerdir. Faktörü oluşturan değişkenlerin faktördeki yüklerine bakıldığında, en önemli değişken dördüncü ifadedir. Faktör içinde toplanan değişkenler sırasıyla; *“İnsanların davranışları beni rahatsız etse de onların psikolojik durumlarını kavramaya çalışırım”*, *Yeniliklere karşı temkinli olmak gerekir”*, *“Milli ve dini bayramlar geleneklerimizi yaşatmak için bir fırsattır”* ve *Toplumsal kurallara uygun yaşam tarzına sahip olmak gerekir”* ifadeleridir. Gelenek faktöründe toplanan değişkenler bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin toplumun yazılı olmayan örf ve adet gibi değerlerini kavrama eğiliminde oldukları ve bu anlamda içerisinde yaşadıkları kültürün değerlerini anlama ve yaşatma eğiliminde bir yaşam değerine sahip oldukları söylenebilir.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümünde muhasebe ve finans dersi alan öğrencilerin yaşam değeri yönelimlerini oluşturan faktörlerin belirlenmesine yönelik araştırmanın sonucunda öğrencilerin evrensellik, dürtü, başarı, öz yönelim, güç, yardımseverlik, hazcılık ve gelenek olmak üzere sekiz adet yaşam değeri yönelimine sahip oldukları tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucuna göre bu sekiz yaşam değeri yönelimi arasında evrensellik gerek faktör özdeğeri (4,847) gerekse de faktör varyansı (%16,714) ile diğer yedi yaşam değeri yönelimine göre daha baskın olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç öğrencilerin; insanlığın ve doğanın refahını korumaya, uyum göstermeye, kabul etmeye ve anlama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ayrıca bu yaşam değeri yönelimi öğrencilerin; eşitlik, sosyal adalet, bilime önem verme, başkalarının düşüncelerine saygı gösterme, çevreyi koruma, doğa ile uyum içinde olma ve güzel bir dünya yaratma eğilimlerine vurgu yapmaktadır.

Araştırmamız da, Schwartz'ın (1992;1994) geliştirmiş olduğu yaşam değeri yönelimlerinden farklı olarak öğrencilerin yaşam değeri yönelimleri arasında “uyum” ve “güvenlik” yaşam değeri yönelimleri bulunmamaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının yaşam değeri yönelimlerinin belirlenmesine yönelik olarak (Bayazıtlı vd.,2006) gerçekleştirilen araştırma sonucuna göre “ait olma” faktörü elde edilmiş buna karşın “başarı”, “öz yönelim” ve “güvenlik” faktörleri elde edilememiştir. Bu çalışma ile benzer olarak “güvenlik” faktörü, farklı olarak ise “uyum” faktörü çalışmamızda elde edilememiştir. Bu yönüyle araştırmamız muhasebe meslek mensupları ve öğrenciler arasında yaşam değeri yönelimlerinin farklılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Her iki çalışmada da elde edilen ortak faktörler ise evrensellik, dürtü, güç, yardımseverlik, hızcılık ve gelenek faktörleridir.

KAYNAKÇA

- Baloğlu, Mustafa ve Esra Balgalmış (2004) “İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz-Değerlerinin Betimlenmesi: Tokat İli Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10, 19-31.
- Bardi, Anat ve Shalom H. Schwartz (2003), “Values and Behavior: Strength and Structure of Relations”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol.29, No.10, 1207-1220.
- Bayazıtlı, Ercan, Hilmi Erdoğan Yayla ve Eymen Gürel (2006), “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Yaşam Değeri Yönelimlerini Oluşturan Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, Yıl 20, Sayı 6, 1-12.
- Bilsky, W. and Koch, M. (2002), “On the Content and Structure of Values: Universals or Methodological Artefacts?” In J. Blasius, J. Hox, E. deLeeuw & P. Schmidt (Eds.), *Social Science Methodology in the New Millennium. Updated and Extended Proceedings of the Fifth International Conference on Logic and Methodology*, Cologne, Germany. Leverkusen: Leske + Budrich.
- Gauthier, Janel (2007), *Onward Toward a Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists: Draft and Progress Report*, International Union of Psychological Science's Preface to the 2006 Report, Canada.
- Holdsworth, David (2003), “Measuring The Structure and Importance of Consumer Values for Segmenting an Eco Tourism Market Using Schwartz's Values Survey”, *ANZMAC 2003 Conference Proceedings Adelaide*, 1890-1896.
- Kapu, Hüseyin (2001), “Orta ve Güneydoğu Anadolu'da Yaşayan Girişimci/Yöneticilerin Yaşam ve Girişim Değerleri”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mills, Grant R., Simon A. Austin, Derek S. Thomson ve Hannah Devine-Wright (2009), “Applying a Universal Content and Structure of Values in Construction Management”, *Journal of Business Ethics*, Vol. 90, No. 4, 473-501.
- Naktiyok, Atılhan ve M. Kürşat Timuroğlu (2009), “Öğrencilerin Motivasyonel Değerlerinin Girişimcilik Niyetleri Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 3, 85-103.

- Schwartz, Shalom H. (2006), *Basic Human Values: an Overview*, www.yourmorals.org/schwartz.2006.basic%20human%20values.pdf, (Erişim Tarihi: 17.01.2011)
- Schwartz, Shalom H. ve Klaus Boehnke (2004), "Evaluating the Structure of Human Values with Confirmatory Factor Analysis", *Journal of Research in Personality*, Vol. 38, 230–255.
- Schwartz, Shalom H., Lilach Sagiv and Klaus Boehnke (2000), "Worries nad Values", *Journal of Personality*, Vol. 68, No. 2, 309-346.
- Schwartz, Shalom H., Naomi Struch and Wolfgang Bilsky (1990), "Values and Intergroup Social Motives: A Study of Israeli and German Students", *Social Psychology Quarterly*, Vol. 53, No. 3, 185-198.
- Schwartz's Value Inventory, http://changingminds.org/explanations/values/schwartz_inventory.htm, (Erişim Tarihi: 17.01.2011)
- Yıldız, Sebahattin (2004), *Örgüt Kültürü ve Kafkas Üniversitesi Akademik Personeli Arasında Paylaşılan Değerler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

	Aşağıda <i>yaşam değeri yönelimlerinizi oluşturan</i> unsurlara yönelik verilen ifadelere katılım düzeyinizi, lütfen ölçeğe göre (X) işareti ile belirtiniz.	5- Kesinlikle Katılıyorum	4- Katılıyorum	3- Kısmen Katılıyorum	2- Katılmıyorum	1- Kesinlikle Katılmıyorum
1	Önemli kararlar alınmadan önce aile büyüklerine danışmak gerekir.	5	4	3	2	1
2	İhtiyacı olan insanlarla dayanışma içinde olunmalıdır.	5	4	3	2	1
3	Problemlerimi kendi başıma çözerim.	5	4	3	2	1
4	İnsanların davranışları beni rahatsız etse de onların psikolojik durumlarını kavramaya çalışırım.	5	4	3	2	1
5	Yeni bir şey satın almak çocukluğumda olduğu gibi beni hala heyecandırır.	5	4	3	2	1
6	İnsanlar iyi hissedecekse estetik ameliyat olabilirler.	5	4	3	2	1
7	Hayatımda tesadüflere yer yoktur.	5	4	3	2	1
8	Statümün güçlü olmadığı bir işte asla çalışmam.	5	4	3	2	1
9	İnsanlar için en önemli olan şey güvenlik duygusudur.	5	4	3	2	1
10	Çevremizle iyi ilişkiler kurmalı ve çevremizin beğenisini kazanmalıyız.	5	4	3	2	1
11	Doğa insan ihtiyaçları için tahrip edilmemelidir.	5	4	3	2	1
12	Cömertlik önemli bir insani değerdir.	5	4	3	2	1
13	Toplumsal düzenin korunması için bireyler iş birliği yapmalıdır.	5	4	3	2	1
14	Bulduğum sosyal çevredeki ilişkiler üzerinde etkili olmak isterim.	5	4	3	2	1
15	Yaptığım işte başarılarımla tanınmak isterim.	5	4	3	2	1
16	Yaşam keyif aldığımız sürece anlamlıdır.	5	4	3	2	1
17	Kendimi hayatın her alanında sürekli olarak yenilerim.	5	4	3	2	1
18	Karar alırken başkalarının fikrine danışmama gerek yoktur.	5	4	3	2	1
19	İnsanlar görücü vasıtasıyla tanıştığı kişilerle evlenebilirler.	5	4	3	2	1
20	Yeniliklere karşı temkinli olmak gerekir.	5	4	3	2	1
21	Nasıl davranacağıma kendim karar veririm ve toplumsal baskıları umursamam.	5	4	3	2	1
22	Zorluklara karşı meydan okumak benim için olağandır.	5	4	3	2	1
23	Derslerimde en başarılı olmak için çalışırım.	5	4	3	2	1
24	Uzmanları yönetmeyi uzman olmaya tercih ederim.	5	4	3	2	1
25	Çevremdeki düzene sonuçları ne olursa olsun ayak uydururum.	5	4	3	2	1

	Aşağıda <i>yaşam değeri yönelimlerinizi oluşturan</i> unsurlara yönelik verilen ifadelere katılım düzeyinizi, lütfen ölçeğe göre (X) işareti ile belirtiniz.	5- Kesinlikle Katılıyorum	4- Katılıyorum	3- Kısmen Katılıyorum	2- Katılmıyorum	1- Kesinlikle Katılmıyorum
26	Günümüze ulaşan tarihi ve kültürel eserleri inşa edenlere karşı hayranlık duyarım.	5	4	3	2	1
27	Yaşamın farklı alanlarında yeni deneyimler edinmek beni oldukça heyecanlandırır.	5	4	3	2	1
28	İnsan bağımsız düşündüğü sürece kendini var edebilir.	5	4	3	2	1
29	Çevreme kendimi ispatlamak için elimden geleni yaparım.	5	4	3	2	1
30	Milli ve dini bayramlar geleneklerimizi yaşatmak için bir fırsattır.	5	4	3	2	1
31	Toplumsal kurallara uygun yaşam tarzına sahip olmak gerekir.	5	4	3	2	1
32	İş ilişkilerimde gücü elinde bulunduran taraf her zaman ben olmuşumdur.	5	4	3	2	1
33	Benim için haz veren şey iyi, acı veren şey kötüdür.	5	4	3	2	1
34	Kişisel çıkarların korunması toplumsal düzenin sağlanmasına bağlıdır.	5	4	3	2	1
35	Düzenli olarak derneklere maddi yardımda bulunmak gerekir.	5	4	3	2	1

DEĞERLİ ZAMANINIZI AYIRDIĞINIZ İÇİN ÇOK TEŞEKKÜR EDERİZ...

EK: 2 Verilerin Anti-Image Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1	,682																	
2	-,196	,661																
3	,067	,039	,847															
4	,043	-,096	-,011	,853														
5	-,070	,031	,028	-,042	,842													
6	,086	-,010	-,023	-,007	-,127	,874												
7	-,043	-,005	-,007	-,075	,002	-,015	,919											
8	-,043	,047	-,006	-,054	,008	-,023	-,102	,788										
9	-,023	-,054	-,020	,021	-,065	-,015	-,015	-,062	,730									
10	,015	-,067	-,013	-,075	-,027	,041	,027	-,056	-,133	,626								
11	,036	-,082	-,027	-,029	-,056	-,024	,042	-,022	-,021	-,008	,728							
12	-,060	-,044	,026	,005	,037	,025	,008	-,050	-,054	-,075	-,133	,704						
13	,019	-,020	-,006	-,032	,033	,003	,010	,050	,005	-,021	-,067	-,087	,432					
14	-,005	-,032	,002	,015	-,014	-,017	-,016	-,061	,043	,003	,035	,042	-,317	,467				
15	-,033	-,049	-,034	-,001	,009	,003	,015	-,029	-,086	-,070	-,046	-,063	,035	-,017	,649			
16	-,018	,030	-,013	,022	-,030	-,091	,013	,001	-,032	-,052	-,066	,015	,026	-,018	-,160	,705		
17	,012	-,024	-,044	-,045	-,048	,035	-,038	-,080	,059	,065	,057	-,026	-,020	,009	-,039	-,100	,748	
18	,001	,041	-,008	,044	-,029	-,020	-,016	-,005	-,005	,027	-,026	,013	-,001	,012	-,016	-,033	,005	,928
19	-,064	-,025	-,057	-,014	,059	-,119	,004	,011	,034	-,019	,083	-,031	-,009	-,010	,001	,105	,068	-,060
20	,010	-,045	,034	,011	-,053	,028	,007	,004	-,079	-,016	-,031	-,010	-,046	,019	,029	,019	-,039	,034
21	,017	-,015	-,086	-,041	,009	-,001	-,016	-,050	-,003	,077	,009	-,037	,019	-,025	,020	-,048	,063	-,100
22	,038	-,068	-,090	-,047	-,001	,024	-,075	-,015	,024	,006	-,017	-,027	,028	,003	-,029	,011	-,076	,004
23	-,060	,020	,017	-,005	-,050	,052	-,038	-,013	-,020	-,024	-,049	,046	-,009	,007	-,031	,031	-,050	,017
24	,007	-,033	,002	-,018	-,005	,034	-,041	-,094	-,048	,029	,011	-,012	,017	-,023	-,012	,048	-,039	-,040
25	,008	,047	-,071	-,070	,003	,059	,040	,000	,008	-,064	,012	-,030	-,001	,004	,044	-,003	-,008	-,054
26	-,011	-,034	-,043	-,065	,008	-,040	,027	-,015	-,028	,062	-,033	-,063	,003	-,023	-,022	,003	-,042	,005
27	,015	,017	,011	-,022	-,110	-,004	,022	,076	,006	-,053	-,005	,020	-,001	-,010	-,121	-,016	-,024	,026
28	,080	-,075	-,048	,013	-,027	-,073	,010	-,032	,011	,042	-,007	-,011	-,058	,045	,007	-,118	-,045	,018
29	-,033	,014	,028	,002	-,027	,023	-,002	-,040	-,011	-,117	-,011	,050	,027	-,017	-,001	,026	-,043	-,035
30	-,074	-,031	-,016	,044	-,011	,068	-,026	-,002	,023	-,066	-,056	-,027	,032	,004	-,041	,001	,029	,023
31	-,107	,027	,046	,049	,024	-,034	-,003	,023	-,017	-,033	-,041	-,027	-,015	,013	-,023	,017	-,029	,040
32	,040	,008	-,106	,022	-,005	-,032	-,002	-,096	,026	-,054	,037	,009	-,002	-,001	-,017	,036	-,135	-,058
33	-,032	,022	-,016	,052	,004	,005	,010	-,036	-,098	-,033	-,001	,030	,025	-,045	,086	-,147	-,022	-,015
34	-,014	,001	,023	-,028	,022	,044	,028	,009	-,001	-,031	-,031	-,023	-,042	,016	,000	-,057	-,008	,019
35	-,035	-,039	,013	-,026	-,006	-,030	-,056	,025	,005	-,028	-,034	-,038	-,014	,016	,039	,045	-,025	-,046

EK: 2 devamı

	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
16																	
17																	
18																	
19	,876																
20	-,053	,813															
21	,028	-,079	,801														
22	-,046	-,017	-,117	,740													
23	-,003	-,091	,032	-,098	,758												
24	-,008	,019	-,040	-,010	-,102	,791											
25	-,010	-,041	-,053	,062	-,088	-,039	,793										
26	-,031	,080	-,031	-,004	-,005	-,058	-,021	,694									
27	,023	-,069	,002	-,035	-,011	-,009	-,016	-,170	,639								
28	,061	,051	-,037	-,083	,039	-,059	-,012	-,058	-,125	,722							
29	-,063	,017	-,021	-,047	-,084	-,032	-,107	,037	-,036	-,057	,777						
30	-,053	-,046	,039	,001	-,042	-,037	,066	-,091	-,041	-,011	,021	,662					
31	,007	-,072	,055	-,006	,034	-,011	-,117	-,048	,004	-,010	-,052	-,175	,688				
32	-,036	,005	-,097	-,094	-,002	-,098	-,013	,030	-,025	,014	-,039	,016	-,036	,739			
33	,008	-,038	-,081	,054	-,053	-,013	-,062	,034	,028	-,038	-,046	-,017	-,006	-,027	,803		
34	-,072	-,002	-,008	-,003	-,037	-,006	-,062	-,016	-,012	-,018	-,007	-,005	-,067	-,033	-,077	,808	
35	,026	-,061	,045	,008	-,011	,019	-,012	-,076	-,056	,037	,005	-,041	-,003	-,009	-,046	-,134	,830